

Sisällys

Esipuhe 11

Petri Karonen

HISTORiantutkimuksen ja yhteiskunnan yli puolitoista-
vuosisatainen vuoropuhelu: resurssit, rakenteet
ja tulokset 13

Tutkimusteema ja -ongelma 13

Historiantutkimuksen professionalisoituminen 17

Historiantutkimuksen perusrakenteet ja -toimijat Suomessa 1800-luvun
jälkipuoliskolta 2010-luvulle 18

Historian alan väitöskirjat 1850-luvulta 2010-luvulle 27

Taloudelliset voimavarat: perusrahoitus, apurahat, projektit ja huippu-
tutkimuksen tuki 35

I Historiantutkijat ja -kirjoittajat

Irma Sulkunen ja Tiina Kinnunen

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA HISTORIOITSIJAYHTEISÖNÄ:
JÄSENISTÖ JA TOIMINTAKULTTUURI 45

Johdanto 45

Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta Suomen Historialliseen Seuraan 48

Historiallinen Osakunta 48

Suomen Historiallisen Seuran perustaminen 55

Suppean veljespiirin aika 68

Toiminnan alku 69

Jäsenkunnan kokonaiskuva vuoteen 1917: sosiaalinen ja alueellinen
tausta 75

Suomen Historiallinen Seura ja kansallisen historiantutkimuksen
rakentajat 81

Vuoden 1917 sääntöuudistus 81

Itsenäisen Suomen ensimmäinen historioitsijapolvi – tutkijajäsen-
kunnan koostumus ja Seuran toimintakulttuuri 85

Sotavuosista 1960-luvulle – 1930-luvun perintö ja paradigman
jatkuuus 93

Suomen Historiallinen Seura ja laajeneva historioitsijayhteisö 102

- Tutkijajäsenkunnan sosiaalinen profiili: sotasukupolvesta 2000-luvun alkuun 102
- Toimintakulttuuri muuttuvassa ympäristössä: uudistustarpeet ja yritykset vastata niihin 106
- Suomen Historiallinen Seura ja 2000-luvun haasteet 113
- Suomen Historiallinen Seura ansiokkaiden tutkijoiden yhteisönä 118
- Seuran ensimmäinen naisjäsen ja kutsumatta jääneet ensimmäiset naistohtorit 120
- 1920–1950-luvuilla väitelleiden kutsuprosessit: ruotsinkielisten tutkijoiden verkkaisempi kutsuminen ja naisehdokkaiden vähäisyys 126
- 1960–2000-luvuilla väitelleiden kutsuprosessit: uusien yliopistojen ja uusien historian alojen kasvateista tutkijajäseniä – naisten määrän lisääntyminen 143
- Suomen Historiallisen Seuran tutkijajäsenten kutsumekanismit 1875–2017: suppeasta veljespiiristä valikoiduksi runsaslukuseksi tutkijajoukoksi 152

II Tutkimus- ja julkaisutoiminta historiantutkimuksen paradigmaattisten muutosten ja pysyvyyden osoittajana

Marja Jalava

- KANSALLISEN MENNEISYYDEN TODISTAMINEN 161
- Suomen ”kansa-henkilö” tahtoo itsellensä historian 161
- Lähteet – historiantutkijan renki vai isäntä? 170
- Biografinen Nimikirja* ja ”Suomen muistamisen arvoiset miehet” 177
- Historiallinen Aikakauskirja* ja kollektivistisen paradigman läpimurto 183
- Suomalaiskansallisen historian suuruuden aika 191
- Uusi julkaisu- ja tutkimusohjelma 191
- Kamppailu Historiallisen Aikakauskirjan linjasta 202
- Kansallinen Elämäkerrasto 210

Pauli Kettunen

- HISTORIAN KANSALLISTA TEHTÄVÄÄ JATKETAAN, LAAJENNETAAN JA TUTKITAAN 216
- Kansallisen tehtävätietoisuuden vanhat ja uudet ainekset 216
- Suomen historian peruslähteet 216

- Suomen historian perustutkimustyöt 220
- Jos kiinnostaa ulkomaalaisia 223
- Ystävyyden ja yhteistyön hedelmät 240
- Metodi 243
- Miten valitaan hyvät ja hedelmälliset tutkimusaiheet 252
- Projektit avartavat 259
- Moninaiset historiat 265
- Julkaisijasta laadun valvojaksi 268
 - Väitöskirjat ja sähköistys 268
 - Seura luopuu kirjoista ja pitää lehden 272
 - Laadunvalvoja 276
- Kansalliset suurhankkeet 281
 - Kansallisbiografia 282
 - Suomen maatalouden historia 287
 - Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia 290
- Ylirajainen kansallinen tehtävä 297

III Suomen Historiallinen Seura tiedeyhteisössä

- Pirkko Leino-Kaukiainen*
- YHTEISTYÖSSÄ TUTKIMUKSEN PUOLESTA 305
- Johdanto 305
- Johtotähti Kleion helmassa 306
 - Katkoja ja kytkentöjä 306
 - Tutkimuksen lähteillä 313
 - Historiallisten seurojen joukossa 325
 - Johtoaseman haltuunotto 332
- Tavoitteena tutkimusedellytysten parantaminen 336
 - Uusia yhteistyömuotoja 336
 - Muistitiedon keruu 341
 - Maakunta-arkistot aukesivat 344
 - Paikallishistoria sai tunnustuksen 346
- Työ jatkui sodan jälkeen 351
 - Paluu tutkimuksen pariin 351
 - Yhteyksiä historian kentällä 356
 - Tiedonkeruu vaihtui tutkimusteemojen tukeen 357
 - Paikallishistoria ja tilaushankkeet 361
- Suunnittelua ja tehostamista 366

Keruusta perustutkimukseen 366
Keskusliitto vai tutkimuslaitos? 369
Uudet ja vanhat kumppanit 373
Kenttä hajoaa 373
Seminaarit yhteistyön muotona 379
Aikakauskirjan erilaiset taustavoimat 383
Paikallishistoriasta tilaushistoriaksi 386
Monen kerroksen väkeä 392

Mervi Kaarninen

SUOMEN HISTORIALLISEN SEURAN KANSAINVÄLISET YHTEYDET 399
Opinto- ja lähdematkat Eurooppaan 399
Kansainväliset kongressit ja suomalaisten osallistuminen 403
Yhteys Ruotsiin: kiistelyä lähteistä ja tulkinnoista 410
Pohjoismainen yhteistyö tiivistyy: kongresseja ja tutkimushankkeita
1920–1939 414
Lähteitä etsimässä, löytämässä ja kopioimassa 422
Historiatieteiden Kansainvälinen Komitea ja Suomi 425
Yhteydet Itä-Eurooppaan ennen toista maailmansotaa: Neuvosto-Venäjä,
Neuvostoliitto ja Viro 435
Katkoksesta uuteen alkuun: kansainvälinen toiminta 1940-luvulta
2000-luvulle 439
Pohjoismainen yhteistyö laajenee ja saa uusia muotoja 446
Suomalais-neuvostoliittolainen yhteistyö 460
Tahti kiihtyy: jaostojen aika 465
Suomalaiset historiantutkijat kansainvälisellä kentällä 472

IV Historiantutkijoiden yhteiskunnallinen vuorovaikutus

Seppo Hentilä & Petri Karonen

JOHDANTO 477

Petri Karonen

HISTORiantutkijat ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus

N. 1860–1950 480

Historiallinen Osakunta ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen
alkuvaiheet 481

Historiantutkijoiden ”passiivinen vastarinta” ja aktiivinen passiivisuus 483

Analogiat ja passiivinen varovaisuus 483

Profilinnosto historioitsijatapaamisten ja yleisötilaisuuksien avulla 488
Itsenäistyminen historiantutkijoiden arvostuksen kohentajana – mutta
 osin ansiotta 494
Historiantutkijat säätyvaltiopäivillä ja eduskunnassa 499
Historian Ystävien Liitto ja suurelle yleisölle suunnatut radioesitelmät 505
Sota-ajasta rauhankriisiin: historioitsijat ja (henkinen) maanpuolustus 508
Oppikirjojen kirjoittajat ja tutkijoiden yhteistyö opettajien kanssa 513
Yhteiskunnassa vaikuttava syntymäpäivä- ja muistokirjoitusten
 historiantutkija 517

Seppo Hentilä

HISTORiantutkijat sotien jälkeisessä yhteiskunnassa 523
Historioitsijoiden rauhankriisi 524
Historiapolitiittinen hätähuuto Suomesta länteen 529
Sotaan syyttömän Suomen puolustus 532
Paasikiven–Kekkosen linjan antiteesi 534
Kun oppilaat haastoivat vuoden 1907 sukupolven 538
”Sellaistako on sosiologia?” 540
Kahden historian keskustelu 544
Poliittisen vaikuttamisen taitajia 547
Historioitsijoita tiedepolitiikassa 552
Historiapolitiikkaa projekteissa 556
 Punaisen Suomen historia (1967) 557
 Suomi toisessa maailmansodassa (1972) 559
 Lenin ja Suomi (1977) 560
 Suomen sotasurmat (1998) 562
 Luovutetut (2004) 563
Historia hyödyn aikakaudella 564
Suurteosten tekijöitä ja yleisesitysten kirjoittajia 570
Historian opettajia ja oppikirjojen tekijöitä 575
Keskustelijoita ja kolumnisteja 577

Petri Karonen

LOPPUSANAT 585

English Summary 596
Lähteet ja kirjallisuus 598
Kirjoittajat 646
Henkilöhakemisto 648